

SPORTCHI TALABALARDA IJODIY INNOVATSION TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Javliyev Fayzulla Maxmadustovich

Toshkent davlat agrar universiteti, tyutor

Annotatsiya: Mazkur maqolada sportchi talabalarda ijodiy va innovatsion ta'lim samaradorligini oshirishning psixologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Sport faoliyati bilan ta'lim jarayonining o'zaro uyg'unligi talabaning intellektual, jismoniy, irodaviy va emotsional rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatishi asoslab beriladi. Sportchi talabalar o'z faoliyatida yuqori darajadagi intizom, maqsadga intilish, mas'uliyat, qat'iyatlilik va stressga chidamlilik kabi sifatlarni namoyon etadilar. Mazkur sifatlarni innovatsion ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish talabalarning ijodiy fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi, muammoli vaziyatlarga yangicha yondashishi va o'quv motivatsiyasini kuchaytirishga xizmat qiladi. Maqolada individual yondashuv, ichki motivatsiya, o'z-o'zini nazorat qilish, emotsional barqarorlik, refleksiya va jamoaviy hamkorlik sportchi talabalarning ta'lim samaradorligini belgilovchi muhim psixologik omillar sifatida yoritilgan. Shuningdek, interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, muammoli ta'lim, loyiha faoliyati va amaliy mashg'ulotlardan foydalanishning pedagogik-psixologik imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: sportchi talaba, ijodkorlik, innovatsion ta'lim, psixologik xususiyatlar, motivatsiya, ijodiy fikrlash, emotsional barqarorlik, stressga chidamlilik, refleksiya, individual yondashuv, ta'lim samaradorligi, sport psixologiyasi.

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida talabalarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki ijodiy fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi, yangi g'oyalarni

ilgari surishi va amaliy muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, sportchi talabalar uchun ta'lim jarayonini tashkil etishda ularning sport faoliyati bilan bog'liq psixologik xususiyatlarini hisobga olish zarur. Chunki sportchi talabaning kun tartibi, jismoniy yuklamalari, musobaqalardagi ishtiroki va psixologik tayyorgarligi uning o'quv faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Innovatsion ta'lim zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish bilangina cheklanmaydi. Uning asosida talabaning faol ishtiroki, mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va o'z faoliyatini baholay olishi yotadi. 2022-yilda e'lon qilingan tadqiqotlarda talabalarda innovatsion tafakkurning rivojlanishiga ijtimoiy-psixologik omillar ta'siri alohida qayd etilgan. Sportchi talabalar uchun innovatsion ta'limni tashkil etishda psixologik yondashuvning ahamiyati ayniqsa yuqori. Chunki sport mashg'ulotlarida shakllanadigan maqsadga intilish, qat'iyatlilik, o'zini boshqarish va jamoada ishlash ko'nikmalaridan ta'lim jarayonida ham samarali foydalanish mumkin [1].

Sportchi talaba ikki xil faoliyatni parallel ravishda olib boradi: bir tomondan, u ta'lim jarayonida nazariy va amaliy bilimlarni egallaydi, ikkinchi tomondan esa muntazam sport mashg'ulotlari va musobaqalarda ishtirok etadi. Shu sababli uning psixologik holati oddiy talabalarnikidan ayrim jihatlari bilan farq qilishi mumkin. Sportchi talabalarda maqsadga intilish, intizom, mas'uliyat, sabr-toqat va o'zini nazorat qilish kabi irodaviy sifatlar nisbatan faol namoyon bo'ladi. Musobaqa jarayonida yuzaga keladigan bosim, raqobat va turli emotsional holatlar sportchidan o'z hissiyotlarini boshqarishni talab qiladi. Ushbu tajribalar ta'lim jarayonida ham muammoli vaziyatlarni yengib o'tish, topshiriqlarni oxirigacha bajarish va muvaffaqiyatsizliklardan keyin qayta harakat qilish uchun psixologik asos bo'lib xizmat qiladi. Sportchi talabalar bilan ishlashda ularning individual psixologik xususiyatlarini hisobga olish muhimdir. Har bir talabaning temperament turi, qiziqishlari, motivatsiyasi, o'ziga bo'lgan ishonchi, stressga munosabati va kommunikativ

qobiliyatlari turlicha bo'lishi mumkin. Shu sababli bir xil metod barcha talabalar uchun bir xil natija bermaydi [2].

Ijodiy fikrlash insonning mavjud bilim va tajribalar asosida yangi g'oya, usul yoki yechimlarni yaratish qobiliyatidir. Sportchi talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun ta'lim jarayonini tayyor ma'lumotlarni yod olishga emas, balki muammolarni mustaqil hal qilishga yo'naltirish lozim. Masalan, sport mashg'ulotlari bilan bog'liq vaziyatli topshiriqlar, strategik masalalar, kichik loyihalar, guruhiiy muhokamalar va muammoli savollar talabaning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Sportdagi taktik qarorlar ham ijodiy fikrlash bilan chambarchas bog'liq. Sportchi musobaqa davomida vaziyatni tez baholab, mavjud sharoitga mos ravishda yangi qaror qabul qilishi kerak. Bu ko'nikmani ta'lim jarayonida ham rivojlantirish mumkin. Innovatsiya va ijodkorlik oliy ta'limda talabaning yetuk mutaxassis sifatida shakllanishi bilan bog'liq ijtimoiy-psixologik jarayon sifatida qaraladi. O'zbekistonlik tadqiqotchilar ijodkorlik va innovatsion faoliyatning ta'lim samaradorligiga ta'sirini ham ta'kidlaganlar [3].

Sportchi talabaning ta'lim faoliyatidagi muvaffaqiyati uning motivatsiyasiga katta darajada bog'liq. Agar talaba o'qishni faqat baho yoki majburiyat sifatida qabul qilsa, uning ijodiy faolligi cheklanishi mumkin. Aksincha, ta'lim mazmunini kelajakdagi kasbiy va sport faoliyati bilan bog'lash ichki motivatsiyani kuchaytiradi. O'qituvchi sportchi talabaning qiziqishlari va maqsadlarini hisobga olib, ta'lim topshiriqlarini sport faoliyati bilan bog'lashi mumkin. Masalan, sport psixologiyasi, sport fiziologiyasi, jismoniy tarbiya metodikasi yoki sport menejmentiga oid real muammolar asosida loyiha topshiriqlarini berish talabaning fanga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Motivatsiyani kuchaytirishda ijobiy psixologik muhit ham muhim ahamiyatga ega. Talabaning kichik yutuqlarini e'tirof etish, uning fikrini

tinglash va mustaqil qarorlariga hurmat bilan munosabatda bo'lish o'quv faoliyatiga ijobiy munosabatni shakllantiradi [4].

Sportchi talabalarda ijodiy innovatsion ta'lim samaradorligini oshirish uchun, avvalo, ta'lim va sport faoliyatining o'zaro uyg'unligini ta'minlash zarur. O'qituvchi talabaning sportdagi tajribasini o'quv jarayoniga integratsiya qilishi, nazariy bilimlarni amaliy sport vaziyatlari bilan bog'lashi maqsadga muvofiq. Bunda muammoli ta'lim, loyiha metodi, "aqliy hujum", munozara, keys-stadi, jamoaviy topshiriqlar, raqamli ta'lim vositalari va refleksiv mashg'ulotlardan foydalanish samarali natija beradi. Shuningdek, talabaning mustaqil izlanishi va yangi g'oyalarini qo'llab-quvvatlash ijodiy muhitni shakllantiradi. Ta'lim jarayonida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki talabaning ijodiy imkoniyatlarini ochib beruvchi hamkor sifatida faoliyat olib borishi lozim. Bunday yondashuv sportchi talabaning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va ta'lim jarayonidagi faolligini oshiradi [5].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sportchi talabalarda ijodiy innovatsion ta'lim samaradorligini oshirishda psixologik omillar muhim o'rin tutadi. Sport faoliyatida shakllangan intizom, qat'iyatlilik, maqsadga intilish, stressga chidamlilik, jamoada ishlash va o'zini nazorat qilish kabi sifatlar ta'lim jarayonidagi ijodiy faoliyat uchun muhim psixologik asos bo'lib xizmat qiladi. Innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish esa sportchi talabalarning individual imkoniyatlarini hisobga olish, ularning mustaqil va ijodiy fikrlashini rivojlantirish hamda ta'lim motivatsiyasini kuchaytirish imkonini beradi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida sportchi talabalar bilan ishlashda pedagogik va psixologik yondashuvlarni uyg'unlashtirish maqsadga muvofiqdir. Sportchi talabalarning ta'lim samaradorligini oshirish uchun sog'lom psixologik muhit yaratish, individual yondashuvni kuchaytirish, ijodiy topshiriqlarni ko'paytirish, raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish va sport tajribasini

ta'lim mazmuni bilan integratsiya qilish zarur. Bunday yondashuv natijasida nafaqat yaxshi sportchi, balki mustaqil fikrlaydigan, ijodkor, tashabbuskor va zamonaviy kasbiy kompetensiyalarga ega mutaxassisni shakllantirish imkoniyati ortadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mamadiyev A. Talabalarda innovatsion tafakkur rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi ijtimoiy-psixologik omillar. Fanlararo tadqiqotlar uchun Markaziy Osiyo jurnali. 2022. 456–462-betlar.

2. Beknazarova L.S. Innovatsiya va ijodkorlik ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida. Modern Science and Research. 2023. 2-jild, 10-son. 109–117-betlar.

3. Isomova D.Q. Ta'lim jarayonida innovatsion psixologik yondashuvning mohiyati. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan. 2024. 2-jild, 10-son. 677–680-betlar.

4. Karimova N.U. Talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirishning psixologik xususiyatlari. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan. 2024. 2-jild, 12-son. 702-betdan.

5. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To'rayev A.B. Pedagogik kompetentlik va kreativlik asoslari. Toshkent: Sano-standart, 2015.

6. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. Toshkent: Universitet, 2010.

7. To'xtaxodjayeva M.X. Pedagogika. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010.

